

ЗАЦВЕРДЖАНА
Пастанова
Міністэрства адукацыі
Рэспублікі Беларусь
20.03.2020 № 30

Вучэбная праграма факультатыўных заняткаў
«Геаграфія культуры Беларусі»
для IX класа ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя
праграмы агульнай сярэдняй адукацыі

ГЛАВА 1 АГУЛЬНЫЯ ПАЛАЖЭННІ

1. Вучэбная праграма факультатыўных заняткаў «Геаграфія культуры Беларусі» (далей – вучэбная праграма) прызначана для IX класа ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі.

2. Вучэбная праграма разлічана на 35 гадзін (1 гадзіна ў тыдзень). Настаўнік можа самастойна пераразмеркаваць названыя гадзіны ў залежнасці ад узроўню падрыхтаванасці вучняў.

3. Мэта – сінтэз і паглыбленне разрозненых культуралагічных і культурна-геаграфічных ведаў, што набыты навучэнцамі пры вывучэнні шэрагу вучэбных прадметаў, у тым ліку геаграфіі, гісторыі, біялогіі, літаратуры, музыкі і спеваў, выяўленчага мастацтва, беларускай мовы і літаратуры, рускай мовы і літаратуры, увязванне іх у адзіную сістэму ведаў, фарміраванне станоўчага культурна-геаграфічнага вобраза (іміджа) Беларусі, культурна-геаграфічнай карціны краіны.

4. Задачы:

фарміраванне такіх асноўных паняццяў, як «геаграфія культуры», «геакультурная сітуацыя», «геакультурная прастора», «сацыяльна-эколага-эканамічнае», «гісторыка-культурнае» і «геакультурнае раянаванне», «культурны краявід як аснова устойлівага развіцця»;

знаёмства з навуковымі асновамі геалінгвістыкі, канфесійнай, этнічнай, электаральнай геаграфіі, з геаграфіяй культурнай спадчыны, геаграфіяй культурных краявідаў, з асновамі і асаблівасцямі беларускай дзяржаўнай (нацыянальнай) ідэалогіі.

5. Формы і метады навучання і выхавання рэкамендаваны з улікам узроставых асаблівасцей вучняў IX класа, змястоўнага і працэсуальнага кампанентаў навучальнага матэрыялу. Могучь выкарыстоўвацца фронтальная, парная, калектыўная і індывідуальная формы работы.

Метады арганізацыі вучэбна-пазнавальнай дзейнасці:

па крыніцы выкарыстання: славесныя, наглядныя, практычныя;

па характары навучання: рэпрадуктыўныя, пошукавыя, праблемныя;

па логіцы выкладання і ўспрымання: індуктыўныя і дэдуктыўныя.

Асноўныя формы правядзення заняткаў: практычныя работы, міні-лекцыі, калоквіумы, падрыхтоўка і абарона творчых праектаў, канферэнцыі навучэнцаў, прэзентацыі, абмеркаванне літаратурных крыніц, аналіз карт, выпуск тэматычных нумароў насценных карт, правядзене міні-экспедыцый і іншае.

6. Асноўныя патрабаванні да вынікаў засваення зместу вучэбнага матэрыялу выяўляюцца ў тым, што ў вучняў будуць сфарміраваны:

6.1. уяўленні аб:

гісторыка-геаграфічных асаблівасцях і ўмовах засялення і асваення тэрыторыі Беларусі, асаблівасцях этна-гістарычных працэсаў;

выдатных ураджэнцах;

дыяспарах;

укладзе беларусаў у развіццё навукі, культуры;

антрапалагічных і геакультурных асаблівасцях насельніцтва, рэлігійным складзе, асаблівасцях канфесій і іх уплыве на грамадскае жыццё;

этнаграфічных і лінгвістычных асаблівасцях насельніцтва, сучаснай геакультурнай сітуацыі, асаблівасцях дзяржаўнай ідэалогіі;

геакультурных асаблівасцях гарадоў і гарадскіх краявідаў, нацыянальных асаблівасцях гаспадаркі, гаспадарча-культурнай географіі;

асновах гісторыка-культурнага і культурнага краявідазнаўства;

падыходах да гісторыка-культурнага і культурна-краявіднага раянавання;

элементах рэгіянальнай культурнай географіі, культурнай спадчыны, чынніках ладу жыцця, асновах палітычнай культуры;

6.2. уменні:

характарызаваць і паказываць па карце распаўсюджанне дыяспар;

выяўляць асаблівасці рассялення насельніцтва;

характарызаваць этнаграфічныя і лінгвістычныя асаблівасці насельніцтва, сучасны геакультурны стан;

складаць візітоўкі-вобразы гарадоў;

назваць асаблівасці развіцця гаспадаркі, прыроды, рассялення;

выяўляць асаблівасці нацыянальнага прыродакарыстання;

карыстацца тапанімічнымі слоўнікамі для «расшыфроўкі» географічных назваў;

выяўляць і паказываць па карце сучасныя гісторыка-культурныя і культурна-краявідныя раёны;

характарызаваць аб'екты культурнай спадчыны;

выяўляць элементы культурнай спадчыны рэгіёнаў.

ГЛАВА 2 ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛА

Уводзіны ў географію культуры

Тэма 1. Географія культуры як галіна географіі (4 гадзіны)

Географія – найстаражытнейшая навукa. Пачатковыя звесткі з галіны культурнай географіі ў працах старажытных вучоных. Культуралагічны патэнцыял географіі. Культура і географія. Паняцце «геаграфія культуры». Географія культуры як абноўлены накірунак у географіі. Што вывучае географія культуры. Месца ў сістэме

геаграфічных навук. Крыніцы ведаў.

Структура геаграфіі культуры. Асноўныя паняцці. Метады даследаванняў. Выкарыстанне метада гісторыка-геаграфічнага аналіза, мастацкага метада ў даследаваннях.

Геакультурныя асаблівасці насельніцтва Беларусі

Тэма 2. Гісторыка-геаграфічныя асаблівасці засялення і асваення тэрыторыі Беларусі (2 гадзіны)

Гісторыка-геаграфічныя асаблівасці засялення і асваення тэрыторыі Беларусі. Старажытнае насельніцтва Беларусі. Засяленне тэрыторыі Беларусі фіна-вугорскімі, старажытнымі індаеўрапейскімі плямёнамі. Асваенне тэрыторыі Беларусі славянамі.

Тэма 3. Беларусы – еўрапейская нацыя (6 гадзін)

Беларусы – еўрапейская нацыя. Беларусы ў сусветнай супольнасці. Этна-гістарычныя працэсы. Беларусы як нацыя. Беларусы вачыма суседзяў. Беларусь – радзіма выдатных вучоных, мастакоў, музыкантаў, спартсменаў.

Беларусы як народнасць. Беларускія дыяспары Еўропы, Азіі, Амерыкі, Аўстраліі. Уклад беларусаў у развіццё навукі, культуры. Антрапалагічныя асаблівасці насельніцтва Беларусі. Уплыў экалага-прыродных і сацыяльна-эканамічных умоў на характар і культурныя асаблівасці беларусаў.

Тэма 4. Геакультурныя асаблівасці насельніцтва Беларусі (9 гадзін)

Агульная характарыстыка. Асаблівасць сучаснай дэмаграфічнай сітуацыі на Беларусі. Канфесійная геаграфія Беларусі. Асаблівасці хрысціянства, іудаізму, ісламу і буддызму. Нецаркоўная рэлігійнасць. Перажыткі паганскіх вераванняў. Секулярызацыя грамадскага жыцця. Уплыў рэлігійнай культуры (літаратура, архітэктура, эстэтыка і іншае) на грамадска-культурнае жыццё.

Этнакультурныя асаблівасці насельніцтва. Нацыянальны склад. Нацыянальныя меншасці Беларусі. Гісторыя засялення імі тэрыторыі Беларусі, геаграфічныя асаблівасці рассялення. Уплыў на культуру Беларусі народаў, якія яе насяляюць. Характар узаемаадносін і ўзаемадачыненняў з тытульнай нацыяй. Геаграфія этнічных дыяспар.

Этнаграфічныя і лінгвістычныя асаблівасці насельніцтва Беларусі. Абрады. Традыцыі. Святы. Культура харчавання. Беларуская і нацыянальныя кухні. Асаблівасці медыцынскай культуры розных этнічных суполак.

Сучасная геакультурная сітуацыя. Асаблівасці беларускай дзяржаўнай (нацыянальнай) ідэалогіі.

Асаблівасці рассялення насельніцтва. Асаблівасці гарадскога і сельскага рассялення.

Гарады – цэнтры культуры. Гарадскі асяродак – асобы культурны асяродак.

Геаграфія гарадской культуры. Геаграфія культурнай інфраструктуры. Культура буйных і малых гарадоў Беларусі.

Геакультурныя асаблівасці гарадоў і гарадскіх краявідаў Паўночнай, Цэнтральнай, Паўднёвай Беларусі. Вобразы гарадоў.

Практычныя работы:

1. Нанесці на контурную карту межы рассялення балцкіх, фіна-вугорскіх, славянскіх плямёнаў.

2. Нанесці на контурную карту найстаражытныя гарады Беларусі (з паказам часу заснавання / першага ўспаміну).

3. Беларусь – краіна выбітных вучоных, мастакоў, музыкантаў, спартсменаў (напісанне і абмеркаванне рэфератаў).

4. На контурнай карце свету падпісаць дзяржавы, на тэрыторыі якіх зафіксаваны беларускія дыяспары.

Асаблівасці культурнага асваення тэрыторыі

Тэма 5. Культурна-геаграфічныя асаблівасці этнічнага прыродакарыстання (2 гадзіны)

Асаблівасці развіцця гаспадаркі. Нацыянальныя асаблівасці развіцця сельскай гаспадаркі і рамёстваў. Асаблівасці развіцця гандлю і індустрыі. Гаспадарчая культура. Культурна-гаспадарчыя тыпы.

Тэма 6. Эколагакультурная геаграфія. Геаграфія культурных краявідаў. Тапонімы як элемент культурнага краявіда (4 гадзіны)

Асаблівасці прыроды Беларусі. Уплыў прыроды на развіццё гаспадаркі, рассяленне насельніцтва. Уплыў чалавека на прыроду. Эколага-геаграфічнае раянаванне. Эколага-культурная геаграфія.

Краявід. Эстэтыка краявідаў. Культурны краявід. Вывучэнне культурных краявідаў. Вобразы месца. Культурны краявід як аснова устойлівага развіцця.

Культурны краявід горада. Эстэтыка гарадскога краявіда. Гарадская геральдыка як вобраз месца.

Тапаніміка Беларусі як люстэрка культурна-гістарычных і геаграфічных працэсаў. Тапонімы як элемент культурнага краявіда. Тапонімы – культурны здабытак народа. Рэгіянальныя асаблівасці геатапаніміі. Геалінгвістыка. Лінгвістычная геаграфія.

Практычныя работы:

5. Эколага-геаграфічнае раянаванне. Нанясенне на контурную карту межаў эколага-геаграфічных раёнаў.

6. Тапаніміка Беларусі. Правядзенне класіфікацый назваў геаграфічных аб'ектаў. Тлумачэнне назваў рэк, азёр, лясных масіваў, населеных пунктаў (па выбару).

Рэгіянальная геаграфія культуры

Тэма 7. Культурнае раянаванне (2 гадзіны)

Гісторыка-культурнае і геакультурнае краявідазнаўства. Гісторыка-культурнае раянаванне XIX-пач. XX стст. (па В.Цітову). Паазер'е. Панямонне. Цэнтральная Беларусь. Падняпроўе. Заходняе Палессе. Усходняе Палессе. Прыродна-гаспадарчае і гісторыка-культурнае раянаванне ў «Геаграфіі Беларусі» А.Смоліча. Мастацкія вобразы тэрыторыі.

Праблемы правядзення гісторыка-культурнага і культурна-краявіднага раянавання Беларусі. Рэгіянальная культурная геаграфія.

Тэма 8. Культурная спадчына як элемент культурнага краявіда (1 гадзіна)

Геаграфія культурнай спадчыны. Культурная спадчына Беларусі. Культурная спадчына рэгіёнаў.

Тэма 9. Геаграфія ладу жыцця (1 гадзіна)

Складаючыя ладу жыцця. Аналіз чыннікаў, што дэтэрмінуюць лад жыцця. Геаграфія ладу жыцця.

Тэма 10. Палітычная культура (1 гадзіна)

Палітычная культура. Уплыў партый, рухаў, грамадскіх арганізацый на грамадска-палітычнае і культурнае жыццё.

Тэма 11. Мой родны край: культурна-геаграфічныя асаблівасці (2 гадзіны)

Культурна-геаграфічныя асаблівасці вобласці, раёна, населенага пункта. Атрактыўнасць і прывабнасць роднай зямлі.

Практычныя работы:

7. Параўнанне гісторыка-культурнага раянавання (па В.Цітову) з прыродна-гаспадарчым і гісторыка-культурным раянаваннем у «Геаграфіі Беларусі» А.Смоліча.

8. Культурная спадчына Беларусі. Выявіць на тэрыторыі сваёй вобласці аб'екты, якія можна аднесці да аб'ектаў культурнай спадчыны.

Рэзерв часу (1 гадзіна)